

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОЦІНКА ЇХ ВИДАТКОСПРОМОЖНОСТІ

Розглянуто особливості використання бюджетних ресурсів органів місцевого самоврядування, визначено пріоритети бюджетного фінансування та здійснено оцінку видаткоспроможності територій. Досліджено рівень бюджетного фінансування реалізації соціальних програм та рівень бюджетної забезпеченості населення в розрізі сільських та міських жителів.

Ключові слова: видатки, бюджетні ресурси, бюджети місцевого самоврядування, бюджетні видатки, місцеві бюджети, видаткоспроможність.

Реалізація бюджетної політики видатків на локальному рівні забезпечується органами місцевого самоврядування з огляду на їх завдання, функції та пріоритетні програми соціально-економічного розвитку окремих територіальних одиниць. Фінансове забезпечення діяльності місцевих органів влади здійснюється через систему бюджетних видатків, які виступають інструментом соціально-економічного розвитку територіальних громад. Однак сьогодні проблемними залишаються питання не лише здатності органів місцевого самоврядування мобілізувати необхідні бюджетні ресурси, а й забезпечити своєчасне та повне фінансування видаткових потреб за рахунок мобілізованих ними доходів. Брак бюджетних коштів спричиняє низку проблем у бюджетній сфері, зокрема це непрофінансовані видатки територіальних громад.

Проблемам фінансового забезпечення видаткових потреб територіальних громад присвячено численні праці вітчизняних вчених, зокрема таких, як: С. Буковинський, А. Буряченко, О. Василик, З. Варналій, О. Дацій, В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Зайчикова, О. Лилик, І. Луніна, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Ю. Петленко, С. Слухай, Л. Тарангул, С. Юрій та інші. Однак, незважаючи на широкий спектр тематичних наукових досліджень та враховуючи важливість результатів останніх, хочемо зазначити, що і досі недостатньо вивченими залишаються теоретичні та практичні проблеми забезпечення відповідного рівня видаткоспроможності місцевих бюджетів.

Видатки бюджетів місцевого самоврядування є фінансовою основою розвитку адміністративно-територіальних одиниць, у цих бюджетах передбачаються видатки різних напрямів – це і фінансування соціальної та економічної інфраструктури, а саме - будівництва шкіл, лікарень та інших соціальних установ, утримання місцевого транспорту та дорожнього господарства, водо- та газопостачання, забезпечення діяльності комунального господарства та житлового будівництва, проведення благоустрою населених пунктів, охорони довкілля, утримання органів місцевого самоврядування та ін.

Слід зазначити, що місцеві органи влади використовують отримані в їх розпорядження кошти залежно від покладених на них функцій, які визначаються адміністративним устроєм і фінансовим

законодавством країни [9, с. 189]. Законодавчо визначені функції органів місцевого самоврядування, їх власні та делеговані повноваження визначають обсяг та структуру бюджетного фонду, а відтак і потреби фінансового покриття запланованих видатків бюджетів.

Задоволення різноманітних суспільних послуг, що потребують фінансування із бюджетів місцевого самоврядування, трансформується в окремий напрямок видатків бюджету. Варто зазначити, що в межах бюджетів місцевого самоврядування напрями використання бюджетних коштів є однотипними, однак з деякими особливостями, спричиненими завданнями та функціями органів місцевого самоврядування.

Оскільки категорія видатків бюджету виражається конкретними її видами, кожному з них властивий як якісний, так і кількісний бік. Якісна характеристика дозволяє встановити економічну природу і суспільне призначення кожного виду видатків, кількісна – їх величину [10, с. 281].

Водночас на розмір і структуру видатків бюджетів місцевого самоврядування впливають різні фактори – це і напрями регіональної політики держави, загальний рівень розвитку місцевої економіки, рівень матеріального добробуту населення, природні умови та місцеві традиції.

Важливе значення при оцінці системи видатків органів місцевого самоврядування має визначення критеріїв їх розмежування між різними рівнями бюджетів місцевого самоврядування, оскільки «критерій» - це «показник, ознака, на підставі яких формуються оцінка якості економічного об'єкта, процесу, вимірник такої оцінки» [4, с. 412].

Критерії суспільного добробуту – основні ознаки, на підставі яких дається комплексна оцінка рівня забезпеченості населення матеріальними та нематеріальними, в т. ч. духовними, благами [2, с. 412]. Слід зазначити, що розмежування видатків, делегованих місцевому самоврядуванню, між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача [3, с. 135].

Специфічною особливістю бюджетів місцевого самоврядування є притаманна їм обмеженість бюджетних ресурсів, що супроводжується негативними наслідками, оскільки призводить до скорочення мережі соціально-культурних закладів, до виникнення

бюджетної заборгованості по заробітній платі, соціальних виплатах, до невідповідності рівня встановленої та реальної бюджетної забезпеченості на одного мешканця територіальної громади, а також інших проблем у сфері освіти, охорони здоров'я, культури тощо.

Для визначення закономірностей функціонування бюджетів місцевого самоврядування, особливо найнижчого рівня бюджетної системи, місця кожного бюджету в реалізації бюджетних програм локального рівня та визначення рівня бюджетної забезпеченості населення територіальних громад проведемо аналіз на рівні Чернівецької області.

Загалом з огляду на функціональну класифікацію найвагоміша частка видатків бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області, як і більшості областей України, припадає на фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, що відносяться до складу делегованих видатків. Це свідчить про нераціональність співвідношення між обсягами делегованих і власних видатків бюджетів місцевого самоврядування. Оскільки більше 90 % всіх видатків спрямовуються на виконання делегованих повноважень, тобто тих, під виконання яких держава зобов'язана виділяти бюджетні ресурси. Однак характерним для останніх років є постійне розширення делегованих повноважень органам місцевого самоврядування без відповідного фінансового забезпечення. Відповідно, в бюджетах місцевого самоврядування досить часто виникає ситуація, коли органи місцевого самоврядування спрямовують власні ресурси на фінансування делегованих їм видатків, підтвердженням того є перевищення фактичних обсягів відповідних видатків над розрахунковими показниками Міністерства фінансів України [4, с. 9].

При цьому варто зазначити, що розвиток та фінансове зміцнення міст, сіл, селищ залежить від багатьох факторів, проте основний – це ставлення держави до ресурсного наповнення повноважень, що делегуються місцевому самоврядуванню. Від того, як будуть забезпечуватися бюджетними коштами установи соціально-культурного призначення у регіонах та громадах, залежать їхній розвиток і добробут громадян [5].

Досліджуючи динаміку видатків за економічною класифікацією, доцільно зазначити, що протягом 2007-2011 років відбувалось щорічне зростання обсягів як поточних, так і капітальних видатків. Загальний обсяг поточних видатків зріс із 594,8 млн. грн. до 2 373,8 млн. грн., або ж майже в 4 рази, зростання капітальних видатків становило з 107,4 млн. грн. до 795,4 млн. грн., тобто змінилося більш як у 7 разів.

Більш детальний стан видатків за економічною класифікацією за видами бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області наведено в табл. 1.

Аналіз даних табл. 1 засвідчує, що особливістю структури видатків бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області є левова частка поточних видатків, яка впродовж 2007–2011 років знизилась з 84,7 % до 74,9 %. Водночас частка капітальних видатків є незначною, однак характеризується зростанням з 15,3 % у 2007 році до 25,1 % у 2011 році, це свідчить про характерне зростання інвестиційної спрямованості бюджетних коштів відповідних бюджетів.

При цьому основна маса капітальних видатків зосереджувалась у бюджетах міст обласного значення, на їх частку впродовж досліджуваного періоду

припадало 7,3-8,4%. Дещо нижчою була частка цих видатків у районних бюджетах, яка коливалась у межах від 2,9 % до 6,2 %, у обласному бюджеті – в межах 2,9-10,3 %. У бюджетах територіальних громад базового рівня частка капітальних видатків не перевищувала 2 %. Це ще раз дає підстави стверджувати, що наявні обмежені бюджетні ресурси сіл та селищ не дають змогу відповідним органам місцевого самоврядування здійснювати інвестиційну діяльність, перш за все спрямовану на розвиток інфраструктури територій.

Слід зазначити, що поточні видатки в розрізі бюджетів місцевого самоврядування області характеризуються щорічними змінами позиції їх частки, яким переважно притаманна тенденція до скорочення. Найбільша питома вага цих видатків у структурі видатків бюджетів самоврядування притаманна районним бюджетам та бюджетам міст обласного значення, частка яких коливалась у межах відповідно 33,3-43,6 % та 15,6-19,8%. Водночас ці видатки у селищних бюджетах були на рівні 0,7-1,0 %, у бюджетах міст районного значення – 1,3-2,0 %; сільських бюджетах – відповідно 5,4–6,3%.

Узагальнюючи результати попередньо проведеного аналізу, хочемо зазначити, що, незважаючи на численність бюджетів сіл, вони мають найменшу частку у видатках порівняно з іншими бюджетами. Тому для більш повної оцінки, на нашу думку, досить важливо прослідкувати, за якими напрямками використовуються видатки в перерізі економічної класифікації із бюджетів місцевого самоврядування, звертаючи особливу увагу при цьому на спрямування коштів з сільських бюджетів. Слід зазначити, що характерною особливістю видатків за економічною класифікацією по всіх бюджетах місцевого самоврядування є те, що основна частинна бюджетних коштів по поточних видатках спрямовується на оплату праці працівників бюджетних установ, розмір видатків на яку становив 582 376,3 тис. грн., що складало 38,2 %; нарахування на заробітну плату – 209 113,2 тис. грн. (13,7 %) та на придбання предметів постачання і матеріалів, оплату послуг та інші видатки – 165 631,3 тис. грн. (10,9 %).

Розглядаючи бюджети міст, слід зазначити, що в бюджетах міст районного значення на оплату праці та нарахування на неї припадає 49,0 % від загальної суми поточних видатків, у бюджетах міст обласного значення – 50,7 %. Решта 50,0 % поточних видатків бюджетів міст спрямовуються на господарські потреби, оплату комунальних послуг, проведення заходів щодо благоустрою міст та охорони довкілля. Натомість у сільських бюджетах видатки на оплату праці становлять 77,4 % поточних видатків.

Надалі з метою оцінки рівня спроможності органів місцевої влади забезпечувати покриття видатків на певній території вважаємо доцільним розрахувати показники забезпеченості надання суспільних послуг, до яких відносяться коефіцієнти місцевої видаткоспроможності, соціальної видаткоспроможності та фінансової забезпеченості. Результати розрахунків вищевказаних коефіцієнтів подамо у вигляді табл. 2.

Аналіз даних табл. 2 свідчить, що значення коефіцієнта місцевої видаткоспроможності на рівні Чернівецької області протягом 2007-2010 років не перевищувало середнього значення по Україні, що вдалось забезпечити лише в 2011 році.

Розрахунок коефіцієнта соціальної видаткоспроможності на рівні бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області засвідчує

неоднозначний рівень соціальної забезпеченості в показника в Україні, то, навпаки, значно перевищував розрахунку на одного жителя, оскільки протягом його. досліджуваного періоду він то був нижче середнього

Таблиця 1. Динаміка аналітичних показників поточних та капітальних видатків бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області впродовж 2007-2011 років (%)

Види бюджетів місцевого самоврядування	Темпи зростання до попереднього року				Питома вага, в загальній сумі видатків					Зміни в структурі до попереднього року			
	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік
Поточні видатки													
Обласний	138,0	136,0	120,3	246,5	14,9	14,6	12,9	11,9	18,4	-0,3	-1,7	-1,0	6,5
Міст обласного значення	133,4	152,1	124,0	142,6	19,8	18,8	18,5	17,5	15,6	-1,0	-0,3	-1,0	-1,9
Районні	150,0	131,5	136,6	136,1	41,0	43,6	37,3	38,9	33,3	2,6	-6,3	1,6	-5,6
Міст районного значення	130,9	130,8	122,3	138,8	2,0	1,8	1,6	1,5	1,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2
Селищні	143,9	127,4	125,6	142,8	1,0	1,0	0,8	0,8	0,7	-	-0,2	-	-0,1
Сільські	148,1	147,0	125,9	148,5	6,0	6,3	6,0	5,8	5,4	0,3	-0,3	-0,2	-0,4
Всього	143,3	137,8	129,6	155,9	84,7	86,1	77,1	76,4	74,9	1,4	-9,0	-0,7	-1,5
Капітальні видатки													
Обласний	53,7	442,6	202,7	337,9	2,9	1,1	3,2	4,9	10,3	-1,8	2,1	1,7	5,4
Міст обласного значення	166,0	233,9	96,1	138,3	7,3	8,6	13,1	9,6	8,4	1,3	4,5	-3,5	-1,2
Районні	127,4	273,4	177,9	99,1	2,9	2,6	4,6	6,2	3,9	-0,3	2,0	1,6	-2,3
Міст районного значення	105,9	133,3	198,6	71,3	0,7	0,6	0,5	0,7	0,3	-0,1	-0,1	0,2	-0,4
Селищні	100,0	217,6	235,1	108,0	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3	-	-	0,2	-0,1
Сільські	94,4	232,1	179,5	169,7	1,3	0,8	1,3	1,8	1,9	-0,5	0,5	0,5	0,1
Всього	127,9	253,4	135,4	158,9	15,3	13,9	22,9	23,6	25,1	-1,4	9,0	0,7	1,5

* Розраховано автором за даними звітності Головного фінансового управління Чернівецької обласної державної адміністрації

Таблиця 2. Показники бюджетної забезпеченості певного розміру суспільних благ по Чернівецькій області за 2007-2011 роки

Найменування	Коефіцієнт місцевої видаткоспроможності					Коефіцієнт соціальної видаткоспроможності					Коефіцієнт фінансової забезпеченості планових показників				
	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік
Чернівецька область	0,818	0,873	0,965	0,918	1,096	0,929	1,088	1,027	0,970	1,012	0,975	0,970	0,993	0,972	0,976
Україна	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,954	0,939	0,969	0,958	0,945

* Розраховано автором за даними звітності Міністерства фінансів України

Доречно зазначити, що протягом аналізованого періоду по Чернівецькій області жодного разу не забезпечувалось виконання запланованих обсягів видатків у розрахунку на одного мешканця, що підтверджує значення розрахованого коефіцієнта фінансової забезпеченості планових показників видатків на одного жителя. Фактичний обсяг

фінансування, максимально наближений до стовідсоткового виконання запланованих показників, спостерігався у 2009 році – 0,993 (99,3 %).

Для визначення закономірностей бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного мешканця міст обласного значення та районів Чернівецької області проведемо детальний аналіз даних, поданих у табл. 3.

Таблиця 3. Порівняльний аналіз витратків бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області на душу населення

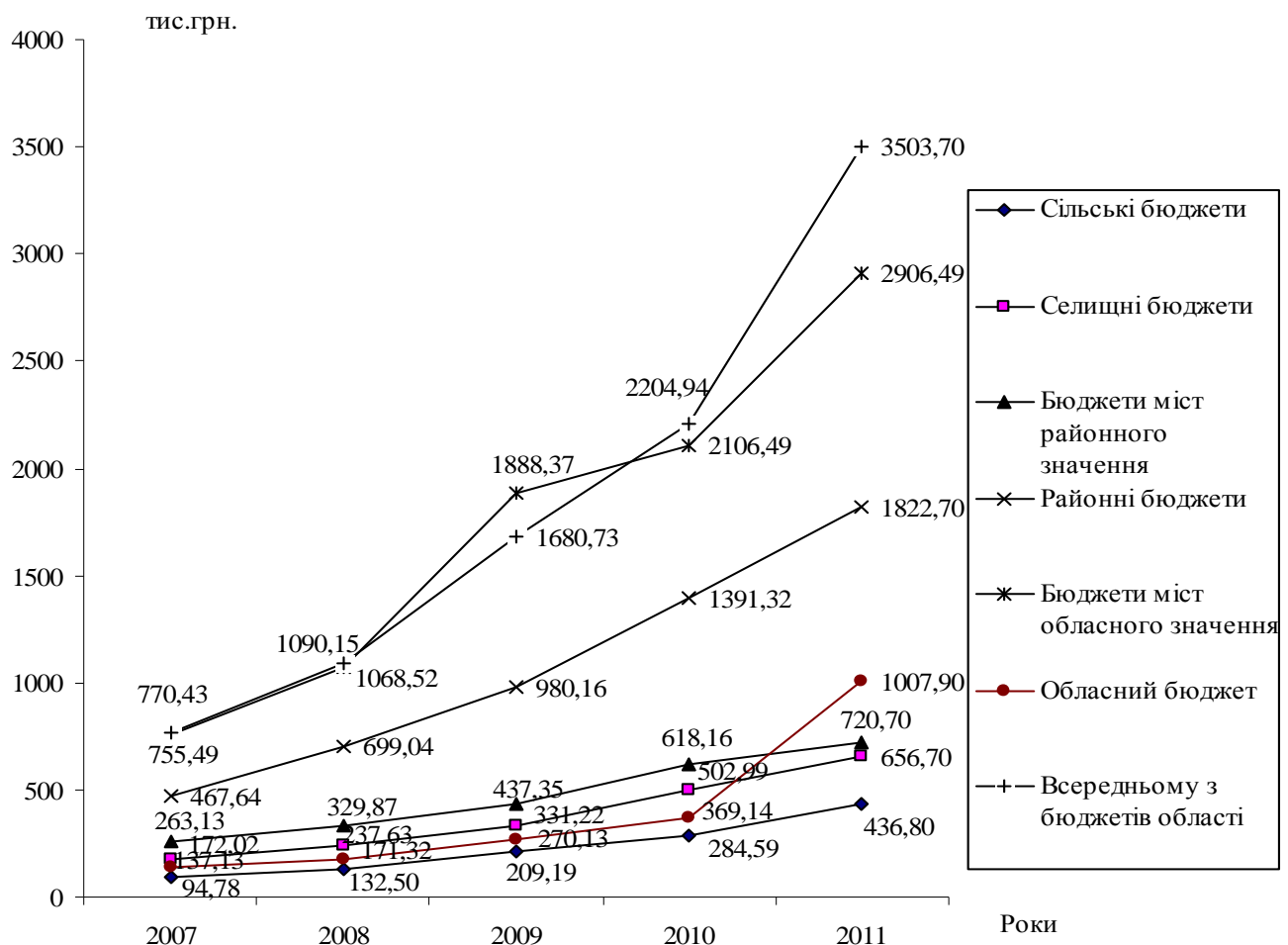
Показники	Обсяг витратків			Зміна 2011 року до			
	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2009 року		2010 року	
				+/-	%	+/-	%
Середні витратки на душу населення:							
у районах	1223,1	1728,1	2306,4	1083,3	88,6	578,3	33,5
у містах	1888,4	2106,8	2971,9	1083,5	57,4	865,1	41,1
Співвідношення між містами та районами	1,544	1,219	1,288	0,834	-16,6	0,069	5,7
Частка обласного бюджету в зведеному бюджеті області, %	16,1	16,7	28,8	12,7	78,9	12,1	72,5

* Розраховано автором за даними звітності Міністерства фінансів України

Аналіз розрахунків, наведених у табл. 3, показує, що розподіл бюджетних ресурсів усередині Чернівецької області між містами обласного значення та районами областей традиційно був нерівномірним. Особливо великою залишалась розбіжність між рівнем бюджетної забезпеченості на одного жителя в містах та сільських районах. Так у 2011 році у Чернівецькій області співвідношення між середньодушовими витратками в містах обласного значення та районах області складало 1,52 та в 2011 році зросло порівняно з попередніми періодами і становило 1,228.

Рівень централізації бюджетних коштів на обласному рівні характеризує розрахована частка обласного бюджету в зведеному бюджеті області. Розрахунок цього показника свідчить про найбільшу централізацію бюджетних ресурсів на обласному рівні в Чернівецькій області, де у 2011 році частка зросла порівняно з 2009 роком на 12,1%.

З метою поглибленого дослідження середніх обсягів бюджетних витратків, що спрямовуються з бюджетів місцевого самоврядування в розрахунку на одного мешканця, стосовно видів бюджетів проаналізуємо дані рис. 1.

Рис. 1. Витратки бюджетів місцевого самоврядування Чернівецької області в розрахунку на одного жителя

* Розраховано автором за даними звітності Головного фінансового управління Чернівецької обласної державної адміністрації

Аналіз показників рис. 1 засвідчує факт зростання видатків у розрахунку на одного мешканця Чернівецької області по всіх видах бюджетів місцевого самоврядування. Незважаючи на зростання абсолютних сум видатків протягом 2007-2011 років, найменший їх обсяг припадав на 1 душу сільського населення, який з 94,78 грн. у 2007 році зріс до 436,8 грн. у 2011 році. Загалом протягом досліджуваного періоду зростання обсягу видатків з сільських бюджетів у розрахунку на одного жителя зросло більш як у 4,5 раза.

Щодо видатків на одну душу селищного населення, ситуація була дещо кращою. У співвідношенні до видатків на одну душу сільського населення вони були вищими майже в 1,8 раза. Так їхній обсяг упродовж досліджуваного періоду зріс з 172,02 грн. до 656,7 грн.

Видатки на одну душу населення, що проживає в містах районного значення, за період 2007-2011 років зросли з 263,13 грн. до 720,7 грн., загалом зростання складало 2,7 раза проти 2007 року. Оцінка обсягів цих видатків свідчить про кращу фінансову забезпеченість мешканців відповідних міст порівняно з сільським та селищним населенням.

Слід зазначити, для виконання зведених програм та заходів у межах району передбачаються видатки районного бюджету. В розрахунку на одного жителя району, окрім коштів, передбачених з вищерозглянутих бюджетів, передбачаються також кошти з районних бюджетів, обсяг яких зріс з 467,64 грн. у 2007 році до 1 822,7 грн. у 2011 році.

Видатки на одного мешканця міст обласного значення протягом досліджуваного періоду зросли майже вчетверо: з 755,49 грн. у 2007 році до 297,9 грн. у 2011 році. Це засвідчує, що рівень бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного жителя міст

обласного значення значно вищий порівняно з відповідними показниками на одного мешканця інших територіальних громад. З обласного бюджету у розрахунку на одного жителя області видатки зросли з 137,13 грн. у 2007 році до 1 007,9 грн. у 2011 році.

Загалом на одного мешканця області в 2011 році припадало 3 503,7 грн. проти 2 204,94 грн. у 2010 році та 770,43 грн. у 2007 році. Слід зазначити, що рівень бюджетної забезпеченості збільшився в абсолютних сумах по всіх категоріях населення, однак під впливом інфляційних процесів, що відбувались в державі, їх зростання було невідчутним.

Таким чином можна зробити висновки, що структура видатків бюджетів місцевого самоврядування є недостатньо раціональною, оскільки на капітальні видатки, основною метою яких є інвестиційна спрямованість бюджетних коштів, припадає дуже низька частка. Зокрема, неодмінно посилюється проблема інвестиційно-інноваційного та соціально-економічного розвитку територіальних громад, особливо сіл, селищ та міст районного значення, через відсутність джерел формування достатніх обсягів бюджетів розвитку, як наслідок у більшості територіальних громад ці бюджети є або мізерними, або ж взагалі відсутніми. З огляду на показники видаткоспроможності бюджетів місцевого самоврядування, в розрахунку на одного мешканця, найменш бюджетозабезпеченим залишається сільське та селищне населення, що, відповідно, потребує докорінного перерозподілу бюджетних ресурсів на базовий рівень місцевого самоврядування, а також спонукає до необхідності проведення адміністративно-територіальної реформи, зокрема через укрупнення територіальних одиниць.

Список літератури

1. *Бюджетний кодекс України [Текст] : кодекс від 21.06.2001 р. № 2542-III. – К. : Видавничий дім «Скіф», 2007. – 80 с.*
2. *Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України / Реформування міжбюджетних відносин і зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування [Текст] / [М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, В. Г. Бодров та ін.] : редкол. : М. Я. Азаров (голова) та ін. у 6 т. – К. : НДФІ, 2004. – 400 с. [Т. 5].*
3. *Варга, С. І. Фінансові ресурси місцевого самоврядування [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / С. І. Варга. – К., 2001. – 16 с.*
4. *Мочерний, С. В. Економічний енциклопедичний словник [Текст] : у 2 т. / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій] ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – Т. 1 – 616 с.*
5. *Пітцик, М. В. Фінансове забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування – одне з пріоритетних завдань діяльності асоціації міст та громад [Текст] / М. В. Пітцик // Науковий вісник Академії муніципального управління ; за ред. проф. В. К. Присяжнюка, проф. Ніколенко – К. : Видавничо-поліграфічний центр, 2006. – С. 8-12. – [Вип. 2]. (Серія «Економіка»).*
6. *Сазонець, І. Л. Управління місцевими фінансами [Текст] : навч. посіб. / [І. Л. Сазонець, Т. В. Гринько, Г. Ю. Придатко] – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.*
7. *Свяневич, П. Основы фискальной децентрализации : справочное руководство для стран с переходной экономикой [Текст] / Павел Свяневич. – Budapest. Инициатива реформирования местного самоуправления и сферы государственных услуг / Институт открытого общества. – 2003. – 77 с.*
8. *Старостенко, Н. В. Розподіл бюджетних ресурсів між рівнями влади [Текст] / Н. В. Старостенко // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 38-45.*
9. *Фінансы капитализма [Текст] : учебник / [Б. Г. Болдырев, Л. П. Окунева, Л. П. Павлова и др.] ; под ред. Б. Г. Болдырева. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 384 с.*
10. *Финансы [Текст] / [В. М. Родионова, Ю. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко и др.] ; под ред. В. М. Родионовой. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 432 с.*

РЕЗЮМЕ

Костовская Вита

Особенности использования средств бюджетов местного самоуправления и оценка их расходных возможностей

Рассмотрены особенности использования бюджетных ресурсов органов местного самоуправления, определены приоритеты бюджетного финансирования и дана оценка расходной способности территорий. Исследован уровень бюджетного финансирования реализации социальных программ, а также уровень бюджетной обеспеченности населения в разрезе сельских и городских жителей.

RESUME

Kostovska Vita

Features of the use of facilities of budgets of local self-government and estimation of their expense possibilities

The features of the use of budgetary resources of organs of local self-government are considered, priorities of the budgetary financing and produced are certain estimation of expense ability of territories. The level of the budgetary financing of realization of the social programs, and also level of budgetary material well-being of population, is investigational in the cut of rural and municipal habitants.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2012 р.